

YAPI ESTETİĞİNİN KENT KİMLİĞİNDEKİ KARŞILIĞI VE YAPI DİSİPLİNİ SİSTEMİ¹

Abdullah TÜRKMEN²

ÖZET

Kentler, kurulmalarından itibaren süreç içerisinde buldukları coğrafya, barındırdıkları nüfus yoğunluğu, çevresel şartlar, nüfusun kültürel dokusu ve paydaşlarının etkilerine göre olumlu ya da olumsuz yönde gelişmektedirler. Kentlinin barınma ihtiyacı ile başlayan yapılaşma hareketleri, sürekli gelişen dünyada hızla çeşitlenen yaşamsal faaliyetler sonucu devam etmektedir. Böylece kentler birçok işlevi barındıran yapı ürün ve grupları ile mevcut çevresel özelliklerinin bütünlüğü yakalaması sonucu kimlik kazanmaktadırlar. Planlama sonucu çevresiyle bütünlük oluşturan, geçmişten gelen birikimlerine ve doğal yapısına saygılı şekilde sahip oldukları kimlik yapısının korunması ve gelişmesi, kentlerin yönetiminde ilk sırada yer almak durumundadır. Kentlerin sahip olduğu kimlik yapısı, her şeyden önce onun geçmişten gelen doğal ve kültürel birikimini, ticari kazanımın birincil olmadığı yapılaşma faaliyetleri sonucu yerel ve özgün malzeme ve yapım teknikleri kullanımını yansıtmaktadır. Çalışmada önerilen Yapı Disiplini Sistem modeli ile özgün planlama, kontrollü yapılaşma faaliyetleri ve yapı estetiğinin korunması amaçlı denetim süreçleri döngüsünde korunma amaçlanmaktadır. Yapı Disiplin Sistemi(YAPDİS), ülkemizde kentlerin en küçük yerleşim birimlerinden önce kent, sonra bölgesel ve ulusal düzeyde yapılaşma faaliyetlerini, yapı estetiğinin sağlanması amacıyla mevzuatın yeniden yorumlanması, planlama, uygulama ve denetim süreçlerinin yenilenmesi çalışmalarını kapsamaktadır. YAPDİS ile birlikte planlama, uygulama, uygulama öncesi ve sonrası denetleme aşamalarında kamu yönetiminin, uygulayıcı ve denetleyici kamu ve özel sektör temsilcilerinin görev ve çalışma sınırları belirlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Kent kimliği, Yapısal Estetik, İmar Mevzuatı, Yapılaşma, Kent Estetiği.

URBAN IDENTITY IN RETURN FOR THE AESTHETICS OF THE STRUCTURE AND STRUCTURE DISCIPLINE SYSTEM

ABSTRACT

Cities, from the moment they were established they are in the process where geography, population density, environmental conditions and their impact on the cultural fabric of the population and the stakeholders it develops in the positive or negative direction. The housing needs of the residents of the city, starting with structuring transactions, constantly evolving and diversifying rapidly as a result of vital activity in the world continues. Thus, many of the cities that hosts the integrity of existing environmental features and functions building products identity they gain as a result of capture groups. As a result of the environment contained with the planning from the past, respect for nature, the preservation and development of the structure of knowledge and the credentials they have, should take first place in the management of cities. The structure of the identity of the city, first of all the natural and cultural heritage from her past, commercial boilers, as a result of construction activities where it is not my primary materials and construction techniques reflect the use of local and original. The proposed system model with the original structure of the discipline of study in planning, building construction activities and controlled the cycle of the audit process is intended to safeguard the protection of the purpose of aesthetics. Structure discipline system(YAPDIS), the first city of our country most of the cities in small settlements, then construction activities at the regional and national level, building aesthetics in order to achieve the legislation re-interpretation, planning, implementation, and audit efforts to include the renewal of the process. YAPDIS with planning, implementation and controlling stages before and after the application in public administration, public and private sector representatives and supervisory duties and enforcement of the boundaries of the study are determined.

Keywords: Urban Identity, Structural Aesthetic, Building Regulations, Construction, The aesthetics of The City.

¹Doç.Dr.Tevfik Mesut EREN danışmanlığında yazılmış 'Kent Kimliğinde Yapısal Estetiğin Mevzuattaki Karşılığı, Uygulama Esasları, Denetimi ve Öneri Sistem Modeli' başlıklı yüksek lisans tezinden güncellenerek hazırlanmıştır.

² İstanbul Aydın Üniversitesi, abduhaturkmen@hotmail.com.tr

1. Giriş

Tarihte insanoğunun yerleşik hayata geçmesiyle birlikte bir arada yaşamanın ve toplumsal birlikteliğin gereği olarak günlük hayatın programlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan program ile en temel haklardan biri olan barınma hakkı artık yerleşmenin şartlarına göre şekillenmiştir. Yüzyıllar boyunca yaşanan gelişmelere neticesinde kurulan kentlerde coğrafi, kültürel, iklimsel şartlara bağlı olarak doğru yapım malzemesi, işlevsel mahaller ve uygun planlama çalışmaları, zorunluluk gerektirmiştir.

En basit anlamda planlama ile kentler, meskenler, meskenler arası ulaşımı sağlayan yollar ve meskenler ile ticari faaliyetlerin yürütüldüğü yerler arası bağlantılarla yaşamlarına başlanmıştır. Daha sonra kurulan diğer kentler ile aralarındaki bağlantılar ve diğer diyarlar ile kurulan ilişkiler yine coğrafi, ticari ve bazen savaş vb. etkenlere bağlı olarak şekillenmeye devam etmiştir.

Dünya tarihinde geçmişten günümüze kadar olan bu süreçte birçok kent kurulmuş, farklı nedenlerle yıkılmış ve bazıları yeniden kurulmuş olup tarih boyunca kendini olabildiğince koruyan, birçok medeniyetin izlerini taşıyan ve eski şehirler olarak nitelendirilen, doğal güzelliklerini insanoğluna karşı olabildiğince korumuş olanlar kimlik kazanmışlardır. Bununla birlikte yakın tarihte sanayi devrimi, yaşanan teknolojik gelişmeler ve insanoğlunun artan tüketim ihtiyaı çoğu kente de kimlik kazanımında bulunmuştur.

Planlama ve sonrasında korunma ilkeleri üzerine kazanılan kent kimliği, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası birçok ihtiyaı içinde barındırmaktadır. Bu ilkeler işığında çalışmada ülkemizde ulusal planlama esaslarının desteklenmesi gereken yanları, revize olması gereken noktaları ve dikkate alınmaması halinde planlamada eksiklik bırakmayacak bölümleri, korunması gereken kentler hedefiyle, mevzuat boyutu, planlama esasları sonucu kentler ve korunan kimlik yapıları, rant odaklı yapılan çalışmaların kamusal fayda karşısındaki değer dağılımı ve bu veriler doğrultusunda neler yapılmalı, neler dikkate alınmalı, planlamada sürecin iskeleti nasıl oluşmalı gibi sorulara cevap verecek öneri sistem modeli yer alacaktır. Çalışma ile ulusal sınırlar içerisinde kamu yönetimi eliyle sağlıklı ilerleyen planlama süreci, planlama sonrası projelendirme, uygulama, sürecin tamamını kapsayan denetim süreçleri ve her bir kentin kendi öz kimliğine kavuştuğu, karakteristik özelliklerine, özgün değerlerine sahip olduğu bir sistem hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın amacı öneri sistem modeli ile planlamaya bağlı yapılaşma faaliyetleri adına yapılacak her çalışma, kentin kendi değerleri ve kamu yönetimince alınmış kararlar

neticesinde kendi imar yasasına göre yapılacaktır. Kendi içinde korunma esasına ve mimari temel tasarım ilkeleri nispetince her proje, uygulanacağı alanda o alana özgü, özgün tasarımı ve çevresiyle uyumlu çıktılara sahip olmalı kriteri gereğine göre kentler, önce yerel, sonra bölgesel ve daha sonra ulusal planlama sınırlarında ülkenin kentsel üst kimliğine katkıda bulunacak, sonrasında ulusal kent estetiği olgusunun parçalarını oluşturacaktırlar.

2. Kent Planlamasının Yansıması: Kentsel Kimlik

Yeryüzü düzlemi, farklı karakterde coğrafyalardan oluşmaktadır ve insanların devletleştirdiği toplumsal yapılar sonucu sanal siyasi çizgilere göre ayrılmıştır. Devletleşen toplumlar barınma, korunma ve temel insani ihtiyaçlarını karşılaması için mücadele eden dönemleri çoktan geride bıraktıklarını iddia edercesine ülke topraklarının ve kısıtlı kaynaklarının verimli kullanımıyla birlikte ekonomik kazanımlar hedeflenerek turizm dünyasında yer edinme ve kentlerini pazarlama uğraşı içinde bulunmaktadırlar. Coğrafi yapılarının elverdiği ölçüde karakteristik özellikler taşıyan bölgeler ve kentler, turizm dünyasında ev sahipliğine ancak kabul gördükleri kimlik yapıları ile yer edinmektedirler. Geçmişten gelen tarihi kimlikleri, eşi benzersiz doğal güzellikleri, kültürel birikimleri ve zenginlikleri, bu özellikleri taşıyan bölgelere ulaşım ağı üzerindeki stratejik konumları, kentlerin kimlik yapılarından bahsedilirken sayılabilecek birtakım münferit özelliklerdir. Bahsedilen durumlar sadece kimlik kazanmış, markalaşmış ve yaşayan kentlerde vuku bulmaktadır. Aksi halde her coğrafya özelliklidir ancak onu yaşarken şekillendiren, müdahale eden insanoğlu mevcut yapıyı da tahrip edebilmekte ve telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilmektedir. Günümüzde kentler çoğu zaman eski ve yeni olmak üzere gruplandırılır. Sebebi sorgulandığında görülen odur ki şehircilik esaslarının geçmişte olgunluğa ulaştığı kentler, yakın tarihte bu esasların uygulandığı şehirler ve olması gereken esaslar üzerinden tekrar kimlik kazanım savaşını veren şehirler olarak gruplandırılmakta ve açıklanmaktadır. Bu esaslar, insanın istediği gibi olması gerekenden çok, kentin içinde barındıracağı insan ve ihtiyaçları, diğer tüm canlı dokusu ve ihtiyaçları, bulunduğu coğrafi dokunun korunması gibi gerekliliklere cevap vermek için üzerinde durulmasını savunmaktadır. Barınma, beslenme, üretim, ulaşım ve daha birçok başlık şehirciliğin üzerinde durduğu etkenlerdir. Bahsi geçen ana başlıklara hizmet verecek altyapı, sağlık, kültürel ve benzeri hizmetler yan başlıkları oluşturmaktadır. Alt ya da üst hiçbir başlık göz ardı edilmemelidir. Çünkü kentler, özellikle insan anatomik yapısı gibi vücutta herhangi bir sıkıntı bütün vücuduna sirayet etmekte ve sıkıntı giderilene kadar tüm yapıyı rahatsız etmektedir. Rahatsız olan yapı maddi ve manevi yönden olağan süreçleri geciktirmekte ve odaklanma sorunu yaşamaktadır. Aynı şekilde

kentler bölgelerden oluşmakta ve sistemin sağlıklı ilerlemesi için bölgelerin planlı yapılarından bir taviz verilmemesi gerekliliğini insanoğluna geçmişte ve günümüzde birçok şekilde iletmiştir. Planlamaya aykırı yapılan her müdahale doğanın mükemmel ve sistematik düzeninde yer bulmamış aynı şekilde insanoğluna geri dönmüştür. Bunu ister hava kirliliğine bağlı zehirlenmeler, ister çarpık yapılaşma sonucu deprem sonrası yıkımlar olarak örnekleyin isterseniz de bir akarsuyun yoluna müdahale ederek daha sonra sular altında kalan yerleşimlerden bahsedin. Sistematik olarak insanlar doğar, büyür ve ölür. Kentlerde aynı şekilde kendilerine özgü bir şekilde kurulmakta, gelişmekte ve bununla birlikte kimlik kazanmaktadır. Kentlerin ölümü, kaybettikleri kimlikle birlikte sonuçlanmaktadır. Kimliğini kaybetmiş kentler, her ne kadar yaşam devam etse bile ruhunu kaybetmiş, farklı bir kimlikle yola devam eden insan gibi düşünülebilecektir. Tam da bu noktada planlama ilkeleri sonucu kurulan ve gelişen kentlerin aynı disiplinle kimlik ölçütleri doğrultusunda korunmaları ve geliştirilmeleri düşüncesi ağır basacaktır. Şehircilik esasları, planlama ilkeleri ve kentin öz kaynakları üçgeninde oluşacak kent kimliği, bu üçgenin ağırlık merkezine sadık kaldığı sürece kendisini koruyacaktır.

Şehir ve Bölge Planlamada Öncelikler ve Yaklaşımlar

Kentin var olan dinamiklerinin tablosunu, kent planlanırken ortaya konulan esasların oluşturduğu düşünülebilmektedir. Kent planlamalarında planlama esasları ele alınırken büyük küçük tüm kentler için geçerli olan temel kriterler bulunmaktadır. Öncelikle kamusal fayda-kamu yararının başını çektiği kriterler için coğrafik yapı, kentin kültürel, tarihi ve özgün nitelikli doğal varlıklarının korunması ilkesi, demografik yapı, ekonomik yapısı ve vizyonu, üreten, tüketen veya ara şehir olduğu gibi özellikler sayılabilmektedir. Şehir ve bölge plancılığı, ulusal bir kalkınma planının yöntemibilimince bilimsel veriler temel alınarak yapılan araştırmalar sonucunda yapılacak plan, program ve proje çalışmalarının hazırlanması ve bu süreçte girişimde bulunulacak alanlarının gerçekleşmesini barındıran bir sanat ve çalışma alanıdır diye literatürde tanımlamalarda yer edinmiştir.(Keleş ve diğeri, 1973) Plan, program ve projeden bahsederken tüm dengelim ya da tümevarım olarak kenti bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Şehircilik bu kavramların içinde işin bilim dalı boyutuysa planlama yapılacak çalışmalar için bir eylem planıdır. Bu nedenle bir parsel için verilen imar izin değerleri ile yapılacak kent planı, il çevre düzeni planı veya bölge planları bütüncül izler taşımalıdır. Bu sayede mekân mimarisi ile şehir planı birbirlerinden soyutlanmadan birbirlerini tamamlayıcı izler ve parçalar yansıtacaktır. Şehrin yer altı kaynaklarının, madeni değerlerinin ve maden sınıflarının karşılığı o şehrin yapılarında ve mimari çizgilerinde yer

edindiği sürece Şehir kendi kimliğini sergileyecek ve günümüz dünyasının kendine yabancı Őehirlerinden uzak olacaktır. Ayrıca özel koruma esasına dayalı bölgeleri, koruma amaçlı kanun, yönetmelik, genelge vb. mevzuat kalemleriyle muhafaza altına alarak özgün dokuya uygun yapılaşma faaliyetleri ile kentin geleceği planlı ve kimliğine uygun sürdürülecektir.

Turgut Cansever'in yaklaşımına göre ise Şehircilik esasları ve planlama ilkelerinin üç ilke etrafında toplandığından bahsedilmektedir. Muhafaza ilkesi, Komşuluk ilkesi ve İktisadi faaliyet ilkesinin oluşturduğu ana çerçeve etrafında toplanan Şehrin planlı ve rasyonel alınmiş kararlar ile gelecek senaryosuna hazır bir Şehir profili sergilemesi beklenmektedir.(Tiryaki, 2014, s.6)

Muhafaza ilkesi, Cansever'in Şehre bakışında önemli yer teşkil etmektedir. Şehre yaklaşımında sergilediği tavır, mekânsal olarak tarihi mimarlık mirasının korunması Őeklinde karşımıza çıkmaktadır.(Tiryaki, 2014, s.9) Kendisini ziyaret eden Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Kont Sforza'nın 'İstanbul'un en önemli meselesi nedir?' sorusuna cevaben 'Tarihi mimarlık mirasının korunmasıdır.' Őeklinde karşılık verdiğini ve genel sekreterin bu cevap karşısında etkilendiğini aktarmaktadır.(Tanyeli ve Yücel, 2007, s.52) Bu ilke, eldeki malzeme ve yapılan programlara karşılık kentin sürekliliğini amaçlayan, yerleşik veya hareketli nüfusun kentle bir bütünlük oluşturduğu koruma merkezli bir anlayışın sonucu olarak ortaya konmaktadır. Tarihi mimarlık mirası, kentin tarihi dikkate alınarak o zamana kadarki görmüş olduğu medeniyetlerin bıraktıkları tüm zenginliği, insanoğlu dışında gerçekteşen doğal yapısının ve coğrafi zenginliğinin mimari ürünler olarak değerlendirildiği bir birikimi tanımlamaktadır. Her yeni gelen medeniyetin bir önceki kültüre, medeniyete ait olanı reddetmesi, o medeniyete ait olanı tahrip etmesi ve koruma altına almaması, yapısal ürünlerinin deformasyonunun yanında doğal çevreye vereceği zararlar, mimarlık mirasının korunmasına zıt eylemler olarak değerlendirilmektedir. Ne var ki bu gibi durumlar kentin kimliğinin korunması ilkesinin dışında gerçekteşen ve tekrar eden, örnek teşkil etmesi mümkün olmayan sonuçlara yol açmaktadır ve açaacaktır.

Komşuluk ilkesi, Şehircilik esasları ve planlama ilkelerince ikinci önemli olmazsa olmazdır. Şehrin en küçük yapı birimi olan ev ve bunu diğer yapı birimlerine bağlayan sokak, Şehrin toplumsal olarak köy ve mahalle olarak adlandırılan toplumsal birimlerinin temel öğeleridir. Cansever'e göre ev ve sokak ilişkisi planlamanın komşuluk ilişkisi ilkesince Şehircilik faaliyetlerinin başlangıcını oluşturmaktadır. Őehri insanın ilişkilerini ve yaşamsal faaliyetlerini düzenlemek için srdrdğu fiziksel bir ürün olarak adlandırmasıyla birlikte en küçük yapıtaşı birimi olan evi, insanın ailevi ilişkilerini, ailelerin birbiriyle olan ilişkilerini

böylece ev-sokak ikilem kümesinin büyüyerek evler ve sokaklar, mahalle ve bölgeler son olarak şehrin kendisinin ortaya çıktığı bir fiziksel ürünün temelindeki gelişmenin ilk aşaması olarak görmektedir.(Cansever, 2009, s.10) Ayrıca ev ve sokak birlikteliği ile makro düzeydeki mimari karar ve uygulamalarının içinde önemsiz olmasının aksine mahalli şartlarının farklılaştığı, uygun komşuluk ilişkilerinin kurulduğu, kentsel kolektif hayata açılmaya imkân sağlayan doğayla iç içe mekânsal bir algı sunan müstesna fiziki doku düşüncesi savunulmaktadır.(Tanyeli ve Yücel, 2007, s.268)

İktisadi faaliyet ilkesi, kent hayatının vazgeçilmezi olarak ele alınmakta ve bu nedenle kentin sürdürülebilirliği ve geleceği açısından bölge planlamaları ölçğinde dikkate alınarak çok merkezli şehir bakış açısıyla irdelenmektedir.(Tiryaki, 2014, s.13) Bu ilke şehir merkezlerinde iktisadi faaliyetlerin herhangi bir denetim mekanizmasınca kontrol edilmediğini varsaymakta böylece mikro düzeydeki fiziki planlamalar için makro düzeydeki iktisadi faaliyetlerin planlanmasının önemine değinmekte bununla birlikte kent mekânının gelecek senaryolarına yönelik bir kontrol sistemine olan ihtiyaca vurgu yapılmaktadır.(Cansever, 1998, s.241,242) Planlanmanın sağlıklı yapılabilmesi ve büyüme ivmesinin kontrol edilebilmesi kentin ekonomik şartları ve sosyal imkânlarıyla alakalı olduğu hususu gözden kaçmamalıdır. Bu dikkatle şehirlerin çok merkezli planlanması gerekliliği gerekli kontrol mekanizmasını oluşturmakta ve gelişim evrelerine sağlıklı şartlar sunmaktadır. Çok merkezlilik, tek bir noktada toplanan tekil iktisadi faaliyetlere nazaran farklı merkezlerde farklı iktisadi faaliyetler için öngörüle bulunmakta ve imkân vermektedir.

Üç temel ilkeden yola çıkarak kentin korunması, bütünlüğünün sağlanması ve planlı gelişmesi neticeleri hedeflenmekte ve kurgulanmakta olduğu görülecektir.

Şehirciliğin Girdileri-Çıktıları Sonucu: Kentsel Kimlik

Kent kimliği, eski kentlerde asırlar boyu bulunduğu coğrafyadaki kültürel birikimler, tarihsel olaylar, doğal oluşumlar ve insan faktörüne bağlı olumlu ya da olumsuz dokunuşlar ile oluşmaktadır. İnsanoğlu kentlere emsali olmayan eserler bırakmasının yanında maalesef geri dönüşü olmayan ve paha biçilemez kent yapıtaşlarını da tahrip etmekten de vazgeçmemektedir.

Kentin kimliği, uzun zaman sonrasında özgün edinimleri sonucu biçimlenmekte ve coğrafi verileri, kültürel zenginliği, mimari yansıması, yerel gelenekleri, toplumun yaşam biçimi gibi unsurlarla karakteristik bir yapıya kavuşmaktadır.(Suher, 1995) Kente kimlik kazandıran alanlar her ne kadar münferit olarak ele alınmasa da bir bütün olarak bakılan kimlikteki

alanların, tek tek oluşturulan tasarım ve çalışmalardan oluştuğu bilinmektedir.(İlgar, 2008) Ayrıca kent kimliği, tekillik ve çoğulluğunun yanında değişime uğramaya ve kimlik gelişimine mősaittir. Bunların yanında kimlik kaybı yaşayan kentler, insan merkezli hatalar silsilesinden geçtiği için yeni kimlik kazanımını amaçlayan kentlerinde örneği görölmektedir. Bu yönüyle kent kimliği sabit bir olgu değildir. Durağanlığı reddeden, sürekli gelişmekte olan veya yenilenebilen ve bozulabilen bir mahiyette dinamik bir oluşumu yansıtmaktadır.(Kaypak, 2010)

Dünya üzerinde kentlerin farklı kimliklerine göre örnekler verilebilmektedir. Ticaret ve finans kentleri için New York kentinden ve Singapur Şehir devletinden, endüstri kentleri için Detroit ve İzmit-Kocaeli Őehirlerinden, kültür-sanat kentleri için İstanbul, Viyana ve Paris Őehirlerinden, turizm kentlerine örnek verirken Venedik ve Roma'dan, eğlence ve aktivite kentleri için Las Vegas ve Barcelona'dan, dinlenme ve tatil kentleri için ise Miami ve Antalya'dan bahsedilebilmektedir.(Karagöler ve Korgavuş, 2014, s.208) Örnekler günümüz dünyası için oğaltılabilecektir.

Dünya kentlerinden verilen örnekler kent kimliğinin, kimlik konusunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Örnek verilecek olunursa Fransa'nın toplam nüfusu yaklaşık 50 milyon iken yıllık olarak Fransa'ya gelen turist sayısı 75 milyondur. Ayrıca gelen turistlerin büyük bir yüzdesi Fransa'ya gelmişken Paris Őehrini görmeden gitmeyi düşünmemektedir. Çünkü genel kanı Paris Őehrinin özgün bir yapısının ve dokusunun olduğu düşünesidir. Bu durum bize Paris Őehrinin kendini kabul ettirdiği kimliğini hissettirmektedir.(Demir, 2006)

Kentin kimliği denildiğinde o kentin ruhundan bahsedildiği düşünölebilmektedir. Kentin ruhu, kentin kendisini ve kentte yaşayanları bir bütün olarak anlamlı kılmaktadır. Eğer bu ruh kentin içinde hissedilmiyorsa ve kentin sakinleri tarafından algılanmıyorsa kent kimliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bu durumda ancak kentin kimliğinden çok kimliksizliğinden söz edilebilmektedir.(Kaypak, 2010) Kent kimliğinin olağan bir süreçle kazanılmadığı, geçmişinin korunarak, gelecek senaryolarının oluşturularak sürdürölebilirliğinin sağlandığını görmek mümkündür. Her kentin bir kimliği vardır düşünesi, kent kimliğinin doğal süreçte hiçbir öğe etki etmeden oluştuğu düşünesi kadar yanlış, korunan kentin kimliğinin örneğin sanayi kenti dahi olsa kimliğinin olduğu düşünesi kadar doğrudur. Kimliksiz kent profilinin ise kaybedilen bir kimlik yapısından bahsedilmesi koruma esaslarının hiç uygulanmadığına veya yeterli uygulanmadığına işaret edebilmektedir.

Kentsel Kimliğin Oluşması ve Korunması İçin Yapılan alışmalar

Kentsel kimlik, çevreyi oluşturan doğal veya yapay elemanlar, sosyo-kültürel özellikler ile tanımlanmaktadır.(Ilgın, 1997) Kent kimliğinin oluşumunda toplumsal etkileşimin rolü göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Çünkü kent sadece fiziksel ve doğal öğelerle kimlik kazanmamakta kentsel yaşam faktörü de diğer önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentlerin kimlik kazanım süreçleri, tek başına yeterlilik sağlamayan fiziksel yapılarının yanı sıra bünyesinde buldukları makro ortamdaki mikro ortama kadar fiziki, sosyal, siyasal, ekonomik, tarihsel ve kültürel birçok unsur içeren girift bir yapı içerisinde yer alan değişim, dönüşüm ve gelişim projelerini de kapsamaktadır.(Demirsoy, 2006) Kent kimliği, kentin imajını etkileyen; her kent için farklı ölçeklerde özgün nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, biçimsel unsurlarla şekil alan; içinde yaşayan insanların yaşam biçimlerini oluşturdukları; gelişmekte olan ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan; geçmişten gelen ve geleceğe uzanan büyük bir tablonun ortaya çıkardığı anlamlar bütünlüğüdür.(öl, 1998) eşitli tanımlardan çıkarılacak sonuçlar hakkında farklı yorumlamalar yapılabilir. Fakat kimlik olgusu kent için bulunduğu yerin, barındırdığı öğelerin bütünselliğini ve diğerlerinden farklı yanlarını yansıtmaktadır.

Tıpkı bir insanın karakteristik özellikleri doğumuyla birlikte onda zuhur ediyorsa ama bununla birlikte yaşadığı çevre, hayatını sürdürdüğü inanç sınırları, kültürel çevresi ve toplumsal yaklaşımlar insanın yaşamında birincil etki edecek kişiliğine tesir ediyorsa aynı şekilde kentte bahsi geçen evrelerden, etki eden süreçlerden ve geçen zamanda kazandığı veya kaybettiği özellikleriyle bir portre çizmektedir. Ortaya çıkan portre o şehre aittir ve her ne kadar ona benzeyen kentler olsa da onlardan farklı yönleri, belirgin özellikleri ve ruhu bulunmaktadır.

Kent kimliğini belirleyici özellikler, kimlik farkındalığını ayıran ölçütler bulunmaktadır. Bunlar; kentin fiziksel yapısı, sosyo-ekonomik yapısı, kültürel birikimi, tarihi gelişimi veya mirası, mekân karakteristikleri, biçimsel ve görsel karakteristikleri, yaşam biçimi ve kalitesi, kentin işlevleri, fiziksel çevresi ve toplumsal davranış ilişkisi, kent-doğa bütünlüğü, kentsel altyapısı ve tipolojisidir.(öl, 1998) Bütün bu bileşenleri bir tablo olarak düşündüğümüzde kentler, kimlik sınıflarını tablodaki var-yok, yeterli-yetersiz, özgün-kopyalanmış olarak değerlendirilmesine göre elde etmektedir. Kimlik sınıflandırılması kentin bileşenleri açısından yine farklı ayırıcı kimlik özelliklere ayrılmıştır. Kent kimliğinin bileşenleri; fiziksel kimlik, tarihsel kimlik, sosyo-kültürel kimlik, ekonomik kimlik ve işlevsel kimliktir. Beş başlıkta

toplanan bileşenler kent kimliğinin sınıflandırılmasında alt başlıkları oluşturmaktadır. Kimliği kabul görmüş ve kendine özgü kentler, bu yapılarını koruma ve geliştirme süreçlerini daimi yaşamaktadırlar. Kente hâkim olan özellikle toplumsal yapı ve kente yaklaşım, ilgili merkezi ve yerel yönetimler tarafından kentin kimlik yapısının koruyucu rolünü üstlenmektedirler. Kanunlar, yönetmelikler, denetim mekanizmaları, kente özgü ayrıcalıklar ve tercih zorunlulukları bu rolün karşılığı olan fiiliyattan bazılarıdır. Yapılaşma ve imar faaliyetleri neticesinde koruma amaçlı kente özgü plan kararları, ayrıcalıklı uygulama ve kontrol çalışmaları koruma esaslı faaliyetlerin mevzuatta yer alan kente özgü kapitülasyonlarıdır.

3. Planlamada Yapılan Değişiklikler ile Yapısal Estetiğin Çatışması

Planlama ile birlikte kentlerin imar, çevre, korunması ve özüne uygun yapılması ve onarılması gereken kültür ve tabiat varlıkları, nüfus yapıları ve nüfus yoğunluğunun dağılımı, -özelikle homojen ve sağlıklı nüfus dağılımı hedeflenir- konut, ticari, sosyal donatı ve yeşil doku gibi yapısal nitelik sınıflarının bölgeleri belirlenmekte ve stratejik plan ile bu planlamanın beş yıllık dilimler halinde güncellenmesi ve sürdürülebilirlik esasını göre gelişimi hedeflenmektedir.

Planlamanın kendi içinde üst ve alt ölçek plan kararları ile uyumu, uygulamanın uzun vadeli oluşu ve işlevsel olup olmamasına gibi durumlarla doğru orantılıdır. Planın kendisi ve plan kararları ne kadar değişikliğe uğrar ve revizyon geçirirse bu, ya en başta niteliksiz ve bölge analizlerinin yeterli yapılmaması sonucu hazırlandığını gösterir ya da gerekli analiz çalışmalarının yapılması ve kent ölçeğine uygun yapılan planlamanın uygulanabilir sonucuna rağmen muhtelif fakat kamusal faydanın ön planda tutulmadığını bizlere işaret etmektedir.

Kentte kontrolsüz biçimde yapılaşma ve aşırı nüfus göçü gibi durumlarla karşılaşılması, ekonomik çöküntü bölgelerinin bulunması, afet vb. olaylar sonucu küçük veya büyük çapta alanlarının veya şehrin tamamının zarar görmesi, yaşam koşullarının kaybedilmesi, kent içinde nüfus dağılımı arasında sosyal sınıf farklarının önlenemez şekilde artışı, kent nüfusuna kentin altyapısının yeterli ve sağlıklı hizmet verememesi nedenlerinden dolayı yenileme, dönüşüm, gelişim ve kimliğine uygun yeniden planlama gerektiren senaryolar öngörülebilmektedir. Nihayetinde kent, yeniden planlamaya, mevcut imar faaliyetlerinin gelişmesine ve geliştirilmesine, gelecek planlamalarında nüfus yoğunluğu açısından doğgunluk değerlerinin belirlenmesine ve bu minvalde kararlarının alınmasına ihtiyaç duymaktadır. Aktarılmaya çalışılan tüm etkenler kentin yaşadığı, yaşayacağı durumlar karşısında öngörüde bulunulması reaksiyonudur. Ancak negatif sonuçlar alınmadan kent ve

kentler için önlem alınması birincil çözüm, daha sonrasında anlatılan seçenekler sonucunda yapılacak her türlü iyileştirme ikincil çözümdür. Kentin hücreleri olarak değerlendirilebilecek mahalleleri ve bunların birbirine bağlayan sokakları ülkemizde her ne kadar iyi ve özgün örneklerini görmesek de kendi içlerinde farklı farklı doku ve alt kimlikler taşımaktadır. Sokak silueti, yapıların cephe uyumu, farklı tasarımların bir doku içerisindeki birlikteliği ve tekrarı, yapı yükseklik sınırları, yükseklik sınır değerlerinin dengesi, komşu sokak ve mahalleler ile oluşturduğu bir üst başlıktaki kimliği ve en son kentin tümüne kadar giden ahenginin ve karakteristik yapısının yansıması, kentin korunması gerekliliğini, bireye sosyal değerler doğrultusunda hizmet eden ve anlamsız sayısal artışlarını kabul etmemesinin gerekçelerinden bazılarıdır. Ütopik bir durumdan bahsedildiği algılansa bile aksi durumun çerçevesini çizmek durumu daha anlaşılır kılacaktır. Reelde merkezi yönetim politikaları ve ilgili yerel yönetimlerin kentlerde, kentin alt birimlerinde kontrolü sağlanmayan, homojen olmayan nüfus artışları, -bu nüfus artışları alansal yığılma olarak adlandırılabilir- yerleşim yerleri ve sanayi alanlarının iç içe girmesi, buna bağlı sağlıklı olmayan hava koşulları ve yaşam standartları, nüfusun ticari noktalara ulaşımı için verilen toplu taşıma hizmetleri ve bir noktadan sonra hizmetin yetersiz oluşu, hizmet kalitesinin olması gereken değerleri kaybetmesi, yaşamsal standartların sağlanması için gereken kent, bölge, yerel altyapı sistemlerinin yoğunluğu karşılayamaması gibi daha birçok durum sağlıklı, niteliksiz yaşam koşullarını ve kentleri karşımıza çıkarmaktadır. Bu tablonun iyileştirilmesi süreci ilgili çevrelerce planlanmaktayken imar plan değişiklikleri ve bunlara bağlı imar artışları sonucu yapı stokunu hiçbir dayanağı olmadan artırmak, kamunun sosyal devlet gerekliliği olarak bireye hizmeti değildir ki ekonomiye katkısı olduğunu iddia etmek mantıklı bir izah olsun. Tam bu noktada kentin dönüşümü daha sağlıklı ve kimlik yapısına uygun bir çözümü olacakken artan imar değerleri sadece yıkıp yeniden yapılan, herhangi bir doku koruma ve oluşturma derdi taşımayan mimari ürünler ortaya çıkaracaktır. Her yapı kendi içinde bir hikâye anlatacak fakat bir araya geldiklerinde bir kitap oluşturmayacaklardır. Böyle yazılan bir kitabın nasıl ki talep görmemesi kolay tahmin ediliyorsa bu şekilde oluşmuş bir sokak, mahalle ve kent dokusu da rağbet görmeyecektir. Yanlış anlaşılması gereken insanların kentsel yaşam kalitesi için aradıkları özellikle konut talepleri ve alım ilgisi, kitabın sayfalarından birisine sahip olma istekleri gibidir. Yani kitabın bir önceki ve bir sonraki sayfasına dair bir bilgileri olmayacak ellerinde çok da anlam ifade etmeyen bir kâğıt parçası kalacaktır. Elbette tüm kitaba sahip olmak tüm arzın elde edilmesi anlamına gelmez. Fakat bir bütünü oluşturan parçaların anlamsal ve biçimsel bütünlüğü, her parçayı anlamlı kılacak ve eşdeğer tutacaktır. Kent içinde yapısal estetik, mimari planı, cepheyi ve cepheler ardışığı olan

silueti kapsamaktadır. Yapısal estetik, oluşmuş olan dokunun iyi sonuçlanmış hali ve kent kimliğinin özünü oluşturmaktadır.

Ülkemizden bahsedilirken İstanbul rneği yukarıda aktarılan tabloyu bize hatırlatmaktadır. Ancak İstanbul için kapladığı yüz ölçümde tarihi ve turistik alanları, kültür ve tabiat varlıkları bakımından zenginliği, eşsiz coğrafik yapısı vb. durumlar barındırdığı nüfus verilerine göre korunması ve hızlandırılması zor bir sürecin nedenleridir. İstanbul ili ölçeğinde yaşanılan deprem sonrası hızlanan kentsel değişim, koruma, yenileme ve planlama süreci iyi örnekleri bulundursa da maalesef yıkıp yeniden yapma düşüncesinden henüz arındırılmamış örneklerini de fazlasıyla karşımıza çıkarmaktadır. Ayrıca yıkıp yeniden yapma politikası kentsel dönüşümden bandından ekonomik dönüşüm bandına doğru kaymaktadır. Yapı yükseklik değerlerinin genel ekseriyette artış kararlarının kamu yönetimlerince artışı, ada bazlı dönüşüm yerine parsel bazlı uygulamaların önüne geçilmemesi, kenti beton yapı ürünleri sergisine sürüklemektedir. Yeşil dokudan uzak ve bunu gündeminde dahi bulundurmayan proje örneklerinin oğalmas, anlatılmak istenen yapısal estetiğin temel ihtiyaçlarının eksikliğini de ortaya koymaktadır. Projelerde, uygulamalarda ve denetimlerde unutulmaması gereken planlama ve imar değişiklikleri imar artışları için yapılmamalıdır, yapısal estetiğin uyumu opsiyon olarak değil gerekli şart olarak algılanmalı ve yansıtılmalıdır.

Kentin Kimliğine Göre Yapı Estetik Endeksi

Sınıflandırılan kentlerin kimliklerine göre oluşan nitelik ve nicelik özellikleri kentin özgün formunu oluşturmakta, kentin ismi geçtiğinde çağrıştırdığı izlenimi akıllara getirmekte ve zihinlerde yer ettiği varsa marka değeri veya imajı canlandırmaktadır. Kent imajı, kentin bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu ekonomik değerler ve geçmişten gelen tarihi-kültürel değerlerini barındırmaktadır. Bu imaj kentler arasında değerlendirilmekte ve derecelendirilmektedir. Sayısal bir karşılığı olmamakla birlikte kentler arası artı-eksi puanlamalar ile sonuç ortaya çıkmaktadır. Mesela İstanbul ilinin tarihi dokusu, kültürel zenginlikleri, ekonomik değerleri, ildeki finans sektörünün barındırdığı şehir içindeki aksları ve benzerlerini çok sık görme fırsatının olmadığı yeryüzü konumu, kentin marka değerini, imajını ve cazibesini artırmaktadır.

Bahsedilen değerlerin korunduğu ve tahrip olmadığı varsayımlar üzerinden gidildiğinde bir sorun bulunmamaktadır. Sorun şehrin can damarlarından herhangi birinde oluşacak bozulmalarla başlayacaktır. şöyle ki; tarihi dokusunun korunması ve yaşatılması, ekonomik değerlerinin çeşitlendirilmesi, bu çeşitliliğin şehrin kimliğinde eksen kayması yaşanmadan

oluşturulması ve kesinlikle kentsel değer rezervi olarak adlandırdığım konum özelliğine zarar verilmemesi, sorun olmaması için yapılacak program ve uygulamalardan sayılacaktır. Bu kıstasların tamamında çevreye saygı, doğal dokunun korunması ve yapılaşma faaliyetlerinin kontrolü gelmektedir. Yapılaşma faaliyetleri tip planlama şeklinde değil kentin özđün kimliğine uygun ve gelişim projeksiyonları içinde kısa, orta ve uzun vadede yapılmalıdır. Maalesef dünyada boğaz bandına sahip ve her iki kıtada konumlanmış benzer başka bir şehir olmamasına rağmen kent silueti her iki yakada özellikle tarihi yarımadaanın bulunduğu Avrupa yakasında bozulmakta ve bozulmaya devam etmektedir. Eski bir şehir olan ve birikimi birçok alanda nitelikli olan İstanbul örneği, markalaşmanın ve kent imajının en açık örneğidir. Bu marka değerinin deformasyonu ancak bahsi geçen yanlış uygulama ve kararlarla oluşabilecektir. İlin boğaz bandının kısıtlı ve sınırlı alanı kapsaması, alanın cezbedici doğal yapısı ve görsel sunumu, kentin iki yakasında geri planda konumlanan projeler için boğazı yaşayabilme, boğaza hâkimiyet tanımlarıyla uygulanmaktadır. Bu ise uygulamada yapı yükseklik sınırlarının aşılması, en yüksek yapının uygulayıcılara prestij kattığı hissi ve yanılığı gibi durumlara yol açmaktadır. Nihayetinde dokudan bahsetmek mümkün olmamakta münferit uygulamaların yarışı içinde geçen inşa faaliyetlerine şahit olunmaktadır.

Kentin coğrafi, ekonomik ve tarihi dokusuna göre yapı yükseklik değerlerinin belirlenmesi mecburi bir karar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her bir birimi ele alarak örneklendirdiğimizde coğrafi kimliğine göre yapılacak çalışmalar, yeşil bantta olabildiğince korumacı yaklaşım sağlanması, ortalama rakım yüksekliğine göre yükseklik değerlerinin dikkate alınması, komşu yapılarla ve çevre dokuyla uyumlu olması, şehrin plan düzleminde gün ışığının nüfuzuna ve rüzgâr koridorlarının güzergâhına engel olmaması, canlıların özellikler göç yolları üzerinde yer alan hatların yüksek yapılarla ile bir bent oluşturmaması gerekmektedir. Coğrafi kimliğine göre kentin yapı yükseklik değeri, finans sektörünün aktif olduğu şehrin merkezi konumunu rahatsız etmeyen bir aks üzerindeki durumu hariç yüksek bina sınıfı kat yükseklik değerlerine bakılmaksızın 30,50 metre değerini aşmamalı, ayrıca bitişik nizam yapılaşma yerine ayrık nizam imar uygulamaları uygun görülmelidir. Cephe estetik, kimlik ve özđünlük esasları mevzuatta bu ilkelerle beraber yer almalıdır.

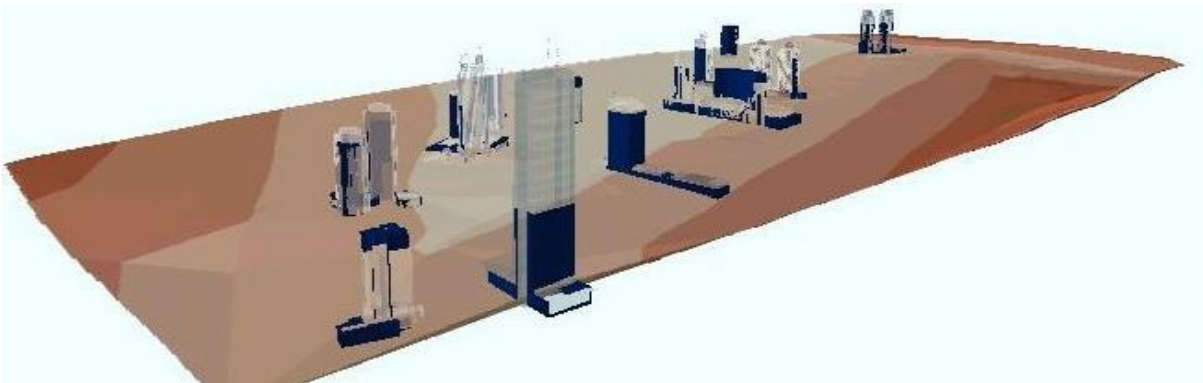
Kentin ekonomik kimliği önemli etkenleri barındırır. Özellikle ticari transferlerin gerçekteşiği ve ulaşım ağı üzerinde olması gibi durumlarda, kentin özđünlüęüne ve nefes alınabilir alanlarına planlamada uygun konumlanmalıdır. Çok özel tasarımlar haricinde bu örnekler, ekonomik kimliğe sahip ve sektörel konumlandırmanın kentte işlevsel ve koruma esaslı yapıldığı uygulamalarda yapı yükseklik değerlerinin serbest bırakılabileceği özel

durumlardır. Finansın kurumsal şirketler etrafında prestij odaklı modern mimari formları, yapı malzemeleri ve ileri teknoloji sistem ve malzemelerin uygulandığı bu projelerde asgari şartlara bağlı kalmak kaydıyla yüksek yapı çalışmalarına rastlamak rahatsız edici uygulamalar olmayacaktır. İstanbul örneğinde Büyükdere Caddesi aksında örneğinde bu tip projelere rastlamak anlaşılabilir bir durumdur ancak yine altyapı, ulaşım ağlarının kapasiteyi karşılayamaması, bireysel mimari tasarımlardan aksın doku uygulamalarına geçme durumu zayıflığını korumaya devam etmektedir. Yüksek yapılaşma dahi olsa tasarım tekrarı gerektirmemekle birlikte bütünlüğü, uyumu ve bulunduğu çevre dokusuna uyumlu olmayı gerektirmektedir. Mimari temel tasarım kuralları bu unsurların üzerine kuruludur.

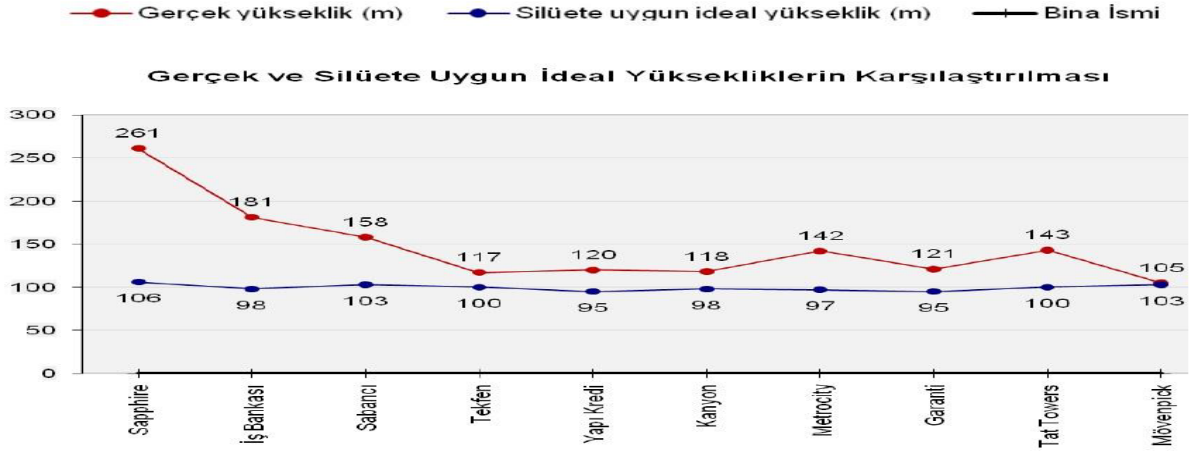

Şekil-1: Çamlıca tepesinden Büyükdere caddesine bakıldığında sanal arazi modeli üzerinde güncel durum(Akdağ, 2011, s.129)

İstanbul Anadolu yakasında Çamlıca tepesinden bakıldığında silüete eksi etkide bulunmayacak yapılaşma değerleri Şekil-1 ve Şekil-2 de net bir biçimde görülebilmektedir. Şekil-1 de güncel yükseklik durumunu, Şekil-2 de ise ideal durum bulunmaktadır.

Şekil-2: Çamlıca tepesinden Büyükdere caddesine bakıldığında silüeti etkileyen eşik değerlerine göre sanal arazi modeli üzerinde ideal durum(Akdağ, 2011, s.129)

Şekil-3: Büyükdere caddesindeki yüksek yapıların silüete uygun yükseklik değerleri ile güncel değerlerin karşılaştırılması(Akdağ, 2011, s.131)

Ekonomik kimliğine göre verilen yükseklik sınır değerlerinde dahi finans aksı üzerinde silueti rahatsız eden veri görseli Şekil-2 de görülmektedir. Şekil-3 de ise Büyükdere Caddesi üzerindeki yüksek yapıların yapı yüksekliği sayısal değerleri verilmiş olup silüete uygun yapılması gerekli değerler ile karşılaştırılması kentin tarihi kimliğine göre yapılacak uygulamalar ve dikkate alınacak yapı yükseklik değerleri, kent ölçeğinde olmamalıdır. Tarihi dokunun, eserler kümesinin veya bireysel bir tarihi-kültürel varlığın bulunduğu nokta kendi içinde çözümü ve koruma esasını gerektirmektedir. Ortalama alanın yapı yükseklik değerleri bu kimlikteki kentler için kesinlikle kabul edilememektedir. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları genellikle bu eserlerin ve varlıkların korunması, komşu yapıların yaklaşma mesafeleri, özüne uygun özgün malzemeyle bakım-onarımı ve yeniden yapılması durumlarında mesai harcamaktadırlar. Ancak süreç uzun olduğundan bu durum, çevresi içinde kaybolmuş, köhne, metruk, korozyona uğramış, değersiz addedilen eser, mekân ve yapılar kümesine sebebiyet vermektedir. Sonrasında bu yapıların kaderi, kundaklama, kasıtlı veya kasıtsız tahribat, bakımsızlıktan kaynaklı mukavemet değerlerinin düşmesi, sahihsizliğin verdiği tablo sonucu bilinçsiz kullanımlara kapı açmaktadır. Kentin yerelinde dokuya ve esere uygun yapı yükseklik değerlerinden, komşu yapı yaklaşma mesafelerinden bahsederken bu eserler, ‘modernizm’ in gölgesinde sonunu beklemektedir.

Kentlerde Asimetrik Mimari Dokunuşların Yansımaları

Planlamada il ve ilçe yönetimlerinin imar mevzuatına göre uygulamala plan, proje ve programlarına verdikleri onay, aldıkları karar ve kontrol ettikleri imalat aşamaları bazen revizelere gerek duymaktadır. Revize kararları, projelerde imar değişikliklerine sebep olabilmektedir. İnşaat oturma alanlarının ve yapı yükseklik değerlerinin artışı, inşaat oturma

alanına dâhil olmayan ortak alan ve sosyal donatı olarak geçen hacimlerin iskân izinlerinden sonra bağımsız mahallere dâhil edilişi bu revizelere örnek verilebilmektedir. evre ve şehircilik Bakanlığı'nın her yıl yayınladığı inşaat maliyet birim metrekare fiyatları, yapı sınıf ve gruplarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu durum inşaat toplam alan metrekaresi üzerinden hesaplanarak yaklaşık maliyet vb. bedelleri hesaplanmasına ve öngörüde bulunulmasına yardımcı olmaktadır. Bahsedildiği üzere özellikle modern ve lüks nitelikte uygulanacak yapıların inşaat bedelleri üzerinden belli kar oranları ve maliyet tablosu çıkarılmakta, çıkan rakamsal değerlere göre yine brüt metrekare fiyatları üzerinden satışları gerçekleştirilmektedir. Serbest piyasa ve liberal ekonomide bunun yeri kesinlikle vardır ve yasaldır. Ancak uygulama öncesinde ve esnasında kimi zaman uygulama sonrasına müteakip yapılan tadilat projeleri, imar değişiklik ve artışları, inşaat maliyetinin artışından çok daha fazlasını satış sonrası uygulayıcıya dönüşünü sağlamaktadır. Kamu yatırımlarında kar amacı yerine sosyal gereklilik hedeflendiğinden bu durumdan daha çok özel sektör pay almaktadır. Orta ölçeğin üzerinde toplu konut gibi algılanabilecek yalnız toplumda üst tabaka olarak adlandırılan gelir grubuna sahip kesimlere hizmet veren bu tarz projeler, yapılan imar değişikliklerine bağlı artış sonrasında çoğu zaman uygulama esnasında inşaat maliyetinin küçümsenmeyecek karşılıklarını sağlamaktadır. Uygulayıcının uygularken kazandığı fakat kamusal faydadan söz etmenin mümkün olmadığı bu tabloya göre kamu yönetiminin üzerine ağır bir yük bindirmekte denetim, kontrol ve uygun olmayan revizelerin onaylarının iptal edilmesi ve durdurulması gereği yetkililerin mesailerini artırmaktadır. Ülkemizde birçok farklı ölçekte bu gibi projelerin örneklerini maalesef görmekteyiz. İşletme ruhsatının dahi uygunsuzluğundan bahsedilen yapılar, yapısal ömürlerine devam etmekte ve herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır. İstanbul örneğinde boğaz bandında örnekleri bulunmaktadır. Beyoğlu, Beşiktaş ve şişli ilçelerinin sınırlarında kalan yapı Resim-1 de görölmektedir.

Estetik kaygıdan uzak, yapılırken mevzuat nispetince müdahale edilmeyen fakat tamamlandıktan sonra tartışılan ve kendini kabul ettiren bu ve benzeri yapılar günümüzde ticari hayatına devam etmektedir. Yalnız öz servet olarak kabul edilen ve edilecek İstanbul'un kendisi, ona karşı yapılan bir aksiyonu daha sinesine çekmiş durumdadır.

Resim-1: İstanbul-Dolmabahçe’de bulunan Gökkafe Binası-Süzer Plaza(Akdağ, 2011, s.42)

Planlamada Yapılan Revizyonlar ile Kaybolan Kent Siluetleri

Kentin konturu, insan bedeni gibi onu oluşturan öğelerin bütününden oluşmakta ve her bir cismin konturu olmasına karşın kentin insan gibi mükemmel ve güzel bir orana sahip olması ya da olması ihtimali onu talep edilir konuma oturtmaktadır. Güzel olan talep edilir, aranır ve güzel olanın uğrunda fedakârlık yapılır. Bu sadece insan varlığı için geçerli değildir. Yeryüzünde güzel ve ilgi çekici olan birçok varlık için bu süreç olağandır. Kentlerin estetik, imaj, görsel zenginlikleri çokça anlatılmak istenildiği gibi coğrafyası, tarihi ve kültürel değerleri ile oluşmaktadır. Bu değer varlıklarını destekleyici uygulamalar olduğu gibi zarar veren, geri dönüşü mümkün olmayan tahribatlara yol açan örneklerde mevcuttur. Daha çok insanoğlunun anlamsız ve sonu gelmeyen hırsına yenik düşen kentler, böylece onlara ait olan emsalsiz değerlerini yitirmekte ve bunu ilk önce konturunun belirleyicisi olan siluetinde hissetmektedir. İstanbul da bu ve benzeri birçok markalaşmış kent gibi korunma ve gelişim ihtiyacı duyarken istenmeyen müdahalelere karşı koymak zorunda kalmakta ve mücadeleyi kaybettiği uygulamalar olmaktadır. Boğazın her iki yakasında yaşanan eşsiz güzelliği ve silueti, ardından gelen ve sürekli daha yüksek yapıma amacından başka bir şey taşımayan yapılarla gün geçtikçe etkilenmekte, gölgesinin sınırlarını aşamayan bu projelere rağmen gölgesinin baskınlığında yorulmaya başlamaktadır.

Resim-2: Tarihi yarımada, Sultanahmet Camii, Ayasofya ve silüete hâkimiyet kurmaya çalışan yüksek katlı yapılar (Atik, 2014)

Kıyı bandından alınan fotoğraflar sahil kentlerinde kent silüetinin iskeletini oluşturmaktadır. İstanbul iki yakası, tarihi yarımadası ve bunların canlılığı ile yaşamakta, bu canlılık onun konturunda yaşam bulmaktadır. Fakat Resim-2 de de görüldüğü üzere Beşiktaş-Şişli bandındaki birçok yüksek katlı yapı, dokuyu tahrip etmektedir. Var olan silüeti yok olmaya doğru ilerletmekte eğer önlem alınmaz ya da bu tip uygulamalar durdurulmazsa tamamen bitirmeye sevk etmektedir. Perspektifte görüldüğü üzere yüksek yapıların sıklığı o kadar artmıştır ki silüete oluşturdukları boşlukları Ayasofya ve Sultanahmet'in minareleri tamamlayıcı görevi görme noktasına gelmektedir.

Resim-3: Sultanahmet Camii ve arkasında yükselen Kazlıçeşme'deki Onaltı Dokuz projesi (Atik, 2014, s.77)

Yine aynı şekilde Resim-3 de görüldüğü üzere Sultanahmet camiinin gölgesinde on altı dokuz projesinin inşaatı tamamlanmadan silüetteki istenmeyen yerini almaktadır. Kent silüetinin gerçek sahibi Sultanahmet Camii ile sonradan oyuna giren, koruma esasına dayanmayan ve tarihi dokudan yoksun ilgili projeye birlikte günden güne yitirilen bir silüetten bahsetmek kurgusal bir senaryo olmayacaktır. Proje sonlandıktan sonra kentin panoramik fotoğrafında detaylar daha net görülmektedir. Resim-4 de ise İstanbul'un silüetinin ne denli sıkıntılı bir süreç yaşadığı ve nereye doğru ilerlediği net bir şekilde görülmektedir.

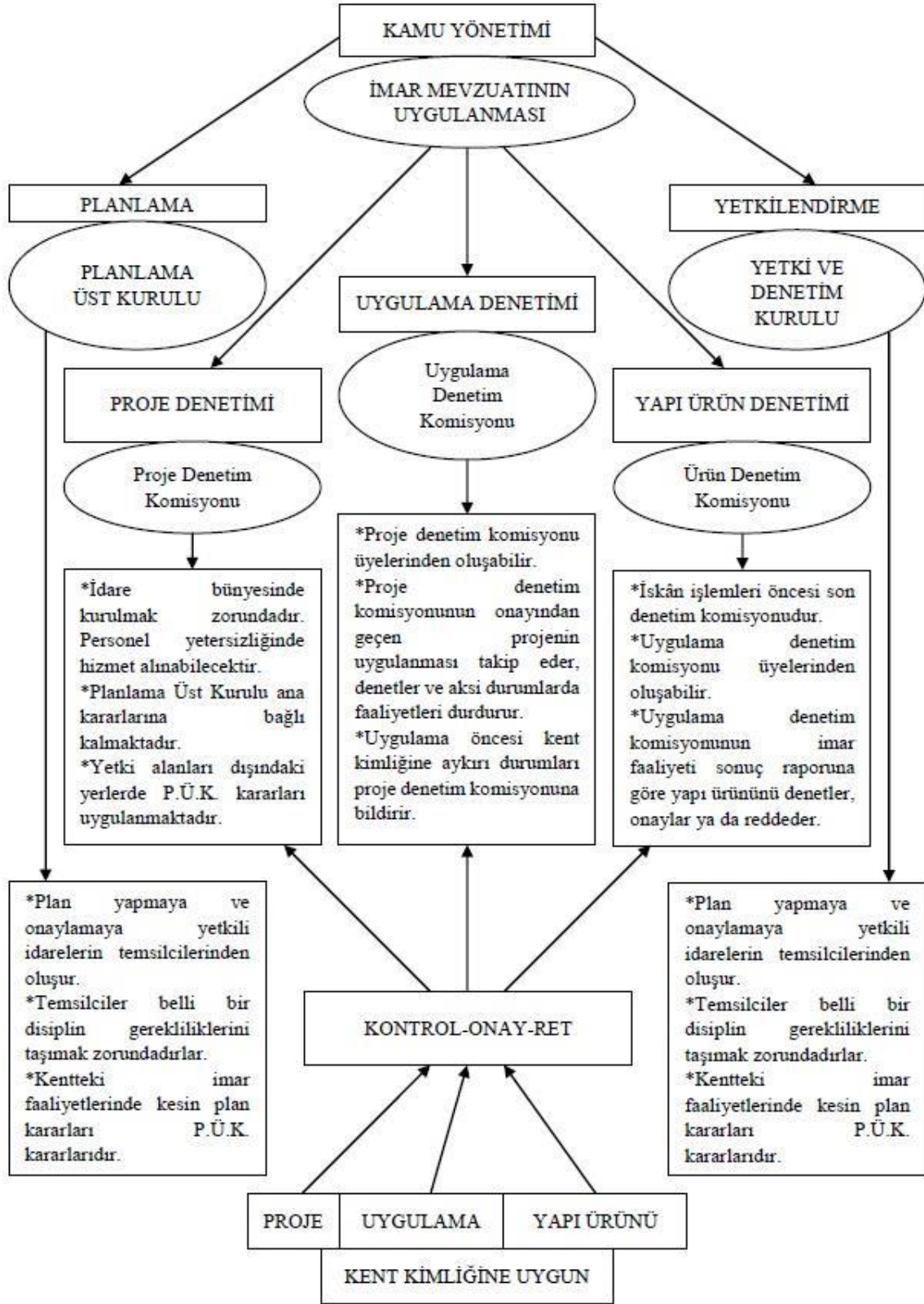
Resim-4: İstanbul kent silüetinde yer alan gerçek: Tarihi yarımada ve Onaltı Dokuz binaları

Kaynak: http://wowturkey.com/t.php?p=tr697/Burc_onalti_dokuz_siluet.jpg, İstanbul silüetindeki gerçek, (Erişim tarihi: 04.04.2017)

4. Özgün Kent Kimliğinin Korunmasında ve Yapı Estetiğinin Gelişmesinde Öneri Sistem Modeli: Yapı Disiplini Sistemi

Ülkemizde tüm imar faaliyetleri, 3194 sayılı İmar Kanunu temelinde mevzuat olarak, plan yapmaya ve onaylamaya yetkili kurumlar nezdinde proje öncesi merkezi ve yerel belirleyici idareler olarak, yine kanun kapsamında belirlenen merkezi ve yerel yönetimlerin gözetiminde denetim mekanizması olarak devam etmektedir. Yalnız gerek kanun içeriğince günün şartlarına karşılık cevap veremeyen ve yaşanan yetersiz çözüm yolları, gerek planlamada mevcut çok başlılık, gerekse de imar faaliyetlerinin en önemli aşamalarından olan denetim-kontrol sürecinin birçok nedenle gereğince yapılamaması, coğrafyamızın her biri kendi içinde değer ve anlam barındıran kentlerine, kentlerin kimliklerine kısacası benliklerine zarar vermektedir. Doğru olanın uygulandığı savunulsa dahi birçok kurumca uygulanan kendi iç dinamiklerine göre yapılan doğru uygulamalar bir araya geldiğinde ortaya çıkan tablo bu kadar çok ‘doğru’ uygulamanın kentin yanlışları sınıfında yer edindiğidir. Aslında her kenti kendi iç dinamiklerince değerlendirmek, yorumlamak, yapılaşma çalışmalarını hangi türden olursa olsun kentin doğasına uygun yapmak istenilen sonuca ulaşılmasını sağlayacaktır. Kentin doğası, kentin mevcut doğal yapısını, tarihi ve kültürel dokusunu, ekonomik kimliğini, demografik yapısını ve buna bağlı toplumsal yaşam tarzını barındırmaktadır. Tüm bu etkenler dikkate alınarak yapılan her çalışma gerekli şartları taşıdığından dolayı yeterli kabul edilecek olup estetik kaygı barındıran dokunuşlarda yapılaşmada kentsel kimliği korurken kentsel estetiğe katkıda bulunacaktır. Kent kimliği çerçevesinde tüm bu detaylar dikkate alındığında Yapı Disiplini Sistemi ulusal düzeyde kentlerdeki yapılaşma, dönüşüm, yenileme ve benzeri tüm faaliyetleri kanuni açıdan, projelendirme, uygulama, uygulama esnasında denetim, uygulama sonrası sonuç ürünün denetimi ve aksi durumlardaki cezai yaptırımları öngörmekte, imar faaliyetlerinin ilk aksiyonu olan planlama sürecinin bütünlüğünden, görev dağılımından, akabinde yapısal ürün çıktılarının son kullanıcıya ulaştıktan sonraki yapı kimliğinin veri tabanında yer edinmesine kadar sürecin ayrılmaz yapıtaşlarından bahsetmektedir. YAPDİS’e göre her şehrin kendi imar yasası olmalıdır. Genel kabul görmüş teknik kriterlerin gerektirdiği imar esaslarının yasanın temelini oluşturduğu durumlar dışında tüm veriler o kentin kimliğine, imajına, geçmişten gelen birikimlerine uygun olacaktır. Bir nevi kentin yapı anayasası görevini görecek olan kent imar yasaları, YAPDİS’in kurumlar arası görev dağılımını, görevleri ve yetki alanlarını, uygulayıcıların yeterli şartları taşıması durumlarını, teknik disiplinlerinin aralarındaki koordinasyonu, kamunun konu hakkındaki en önemli görev dağıtıcı, derleyici ve denetleyici, yeri geldiğinde ilgili kurum ve kuruluşlarınca uygulayıcı

olduğunu içermekte, yasanın uygulanması için hazırlanmış yönetmeliklerle de YAPDİS modelini sağlıklı bir biçimde uygulanması sağlamaktadır. YAPDİS, kentin yapı niteliğine ve kimlik sınıflandırılmasına göre kenti bölgelere, bölgeleri mahallelere, mahalleyi ise sokaklara bölmektedir. Sokak mimarisinden başlayan doku önce mahalleye sonra bölgeye daha sonrada kente yansımaktadır. Tekdüze bir mimari dokudan bahsedildiğini düşünmek yanıltıcı olacaktır. YAPDİS, bütünün içindeki farklılıkların uyumunu desteklemekte, kent içinde homojen yapıdan çok mozaik yapının uygunluğunu savunmaktadır. İç içe geçmiş farklı kimlik yapılarındansa ayrı ayrı tasarlanmış, keskin ayrımlar gözetmeyen fakat sınırları belli yapısal sınıfların savunucusudur. Plan düzlemindeki dikkat çekebilecek ve göze batması muhtemel bu sınırların ise en doğru çözümü yeşil dokunun kullanılması ve sosyal donatı alanları olacaktır. Mozaik dağılımda planlama esaslarına göre farklı yapı sınıflarını barındırılmakta buna bağlı olarak bütün korunmaktadır. Bu durum görsel estetiğe katkı sağlamakta yapısal estetiği birincil hale getirmektedir. Ancak homojen dağılım ise bu duruma tezat oluşturmakta bütün işlevler bir arada olduğu bilirse bile günün şartları gereğince alınmış plan kararları ve estetik kaygı taşımayan uygulama örnekleri görülmektedir. YAPDİS, mimari ve mühendislik disiplinlerinin yanında sosyal bilimlerinde zorunluluklarını yerine getirmektedir. Kentteki toplumsal sınıf farklılıklarını planlamada günümüz kentlerindeki gibi çok daha uzaklaşmalarını engellemekte yapı kimliklerinin kent dokusu içinde aykırılığını reddetmektedir. Bunun sonucunda kaçak yapılaşmanın ve çarpık kentleşmenin önüne geçildiğinden sınıf farklılıkları her ne kadar olsa da fark uçurumlarının olması sürecin doğası gereği mümkün olmayacaktır.

Şekil-4: Yapı Disiplini Sistemi'nin Genel Görev ve Kontrol Dağılım Şeması(Türkmen, 2017, s:75)

Şekil-4 de inceleneceği üzere YAPDİS modeline göre sistemdeki tüm aktörler kendi görev alanları içerisinde otokontrollerini sağlamakta ve kent kimliğinin korunması esasına göre süreci yürütmektedirler. YAPDİS modelinde imar faaliyetlerinin uygulama süreci öncesi, sonrası, denetimi ve denetim sürecinin geri beslenmesi sistematik bir Şekilde sağlanmaktadır.

YAPDİS modeli, ulusal sınırlar içerisinde imar ana baŐlıđı çerçevesinde planlama, projelendirme, uygulama, denetim-kontrol ve yapı kullanım izni ile biten sürecin tamamını kapsayan bir modeldir. Bahsedildiği gibi sürecin ilk aşaması olan planlama, sistem modelinin de üzerinde durduğu önemli baŐlıklardan biridir. Ulusal planlama, kendinden alt ölçekteki tüm planların bağlayıcılığını sağlayan ve yönlendiren en üst ölçekli plandır. Bütün yatırım kararları, bölgesel planlama çalıŐmaları, fiziki, sosyal, kültürel, ekonomik altyapı senaryoları planlama aŐamasının çıktılarını oluŐurmaktadır. YAPDİS'e göre planlama süreci, tasarlayan ve tasarladığını yönlendiren bir görevi hedef edinmiştir.

YAPDİS genel görev ve kontrol dağılım Őemasına göre kamu yönetimi ilk sırada ulusal planlamadan sorumludur. Planlama sonrası uygulama ve denetim süreçleri gelmektedir. Planlama, plan yapmaya ve onaylamaya yetkili kurumların temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu temsilcilerin oluşturduğu kurula ise Planlama st Kurulu denmektedir. P..K., lke geneli ilgili merkezi ya da yerel yönetimlerin yetkili olduğu plan yapma ve onaylamaya yetkili kurumların ilgili disiplinlerdeki personellerinden oluşmaktadır. Mimarlık, imar faaliyetlerindeki fenni mesuliyet görevi öngörülen mühendislik disiplinlikleri(elektrik, makine, inşaat, harita, elektronik, jeoloji, jeofizik, vb.), Şehir ve bölge planlama ve ilgili disiplinliklerde yetkili sorumlular, P..K.'te görevlendirilmektedirler.

P..K., ulusal ölçekten blgesele, bölgesel ölçekten kent leğine ve kimi zaman özellikle korunması esas yerlerde yerel alanlara kadar yapılaşma, dönüşüm, yenileme ve benzeri faaliyetler için karar bildirmektedir. Yapı ykseklilik sınır değerleri ve dıŐ cephe dokusu, özellikle kentin silueti gibi konularda onay verilmeyen ve mevzuatta düzenlenmiŐ gereklilikleri taşımayan hiçbir projeye her ne sebeple olursa olsun uygunluk verilmemektedir. Ekonomik kazanımların ön planda olduğu, ticari kaygıların birincillik taŐıdıđı proje ürünleri kentin yapı niteliği sınıflandırılmasına göre onay alabilmektedir. Kent imajı, marka kent algısı ve prestij kazanımı olarak algılanan bu minvaldeki projelerin uygunluğu korunması esas kent kimliğinin yakın ölçekteki konumuna göre ve en önemlisi kent dokusuna göre belirlenmektedir. Planlama ile birlikte her kentin kendi imar yasası oluŐurulmaktadır. Bu erevde tekniğin ve mevzuatın genel geçer kuralları dıŐında kentlerde kenti simgeleyen

kentin kimliğini koruyan, kentin kimliğini iyileştiren ya da kente kimlik kazandıran çalışmalar mevzuatta yer alacaktır. Kurulun temsilcileri bölgesel olarak görevlendirilmektedir.

Planlamanın lke genelinde tek elden eşgüdüm esasına dayalı çıkması, ülke genelindeki devlet eliyle, özel sektör eliyle veya devlet-özel sektör işbirliği ile yapılan tüm projelerde çevreye duyarlı, kent kimliğine saygılı ve koruma öncelikli, i gn yaşanmadığı ve yaşanmasına sebep olan unsurların olmadığı planlı projelerin olmasına imkân verecektir.

YAPDİS, imar mevzuatının genel çizgilerine göre planlamanın vazgeçilmez ve göz ardı edilemez önceliğini bilerek planlama aşamasını sistem modelinde piramidin zirvesinde konumlandırarak bütün sistemin buradan beslendiğini ne sürmektedir.

lke genelinde imar mevzuatının uygulanacak temel maddelerinin yanında her kent için yapılması gereken sınıflandırma, anakent ve benzeri büyük kent statülerinin nüfus sayısal değerlerindense bu sınıflandırma ve gelişmişlik düzeyine göre belirlenmesini öngörmüştür. Bu sınıflandırma sonucu imar yasası, kentlerin tamamı için değişkenlik gösterecek, sınıflandırmaya bağlı kalarak aynı sınıf içinde yer alan kentler için öncelikleri, orta ve uzun vadedeki planlama alt başlıklarına yn verecektir. Ancak her koşulda imar mevzuatının ulusal sınırlar çevresinde temel prensip ve gereklilikleri ana maddelerin içerisinde yer alacaktır. İmar yasası, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına olan atıflarının yanında P..K. oluşumundan, görev dağılımı ve denetlenmesinden, karar alma yöntemlerinden bahsetmelidir. Ayrıca üç temel bölüm yasanın içerisinde iskeleti oluşturan metinler olarak yer edinmektedir. Yeni imar yasası, yönetmelik, yönerge ve benzeri alt normlarla desteklenecek, yol gösterici ve açıklayıcı görevler üstlenecektir. Kanun, proje denetimi, uygulama denetimi ve yapı ürün denetimi olarak üç önemli ana başlık bulundurmaktadır.

YAPDİS modelinde proje denetimi uygulama faaliyetlerinin ilk adımıdır. O kent, bölge ya da yerelin P..K. kararları sonucu elde edilen plan kararlarına göre hazırlanan projeleri tahlil ve tashiह etmektedir. Tasarlanan projelerin analizleri yapılmakta eksik görülen, kararlara tezat oluşturacak sistem detay ve mahal zmlerinin revizesini müellifine iletmektedir. Proje denetim safhasında müteahhitlerin proje onaylarının özellikle belediye ilgili müdürlüklerinden almaları söz konusu değildir. Proje müellifinin kendisi veya kanunen yetkili temsilcisi projelerin onay takiplerini yapmakla yükümlüdür. Bu durum projelerde tasarım savunmalarına, teknik gereklilik ve mühendislik sayısal verilerinin karşılıklı iştişaresine imkân verecektir.

YAPDİS modeline göre uygulama denetimi uygulama faaliyetlerinin ikinci adımıdır. Uygulama denetim süreci, uygulama denetim komisyonu tarafından yürütülmektedir. Uygulama denetim komisyonu, proje denetim komisyonunun onayından geçen ve uygulama safhası aşamasına gelen projelerin uygulanması, uygulama faaliyet süreci ve uygulamanın nihayete ermesi süreçlerini takip etmektedir. Komisyon, proje denetim komisyonu yeleri gibi gerekli teknik disiplinlerdeki üyelerden oluşmaktadır.

Uygulama denetim komisyonu, proje imalata geçtikten sonra süreç hangi aşamada olursa olsun sonuca ermek üzere olsa dahi kent kimliğine ve plan kararlarına aykırı bir uygulama detayı, sistem kesiti ve benzeri noktaları tespit ederse proje denetim komisyonuna bildirmek zorundadır. Komisyon, proje denetim komisyonu üyelerinden oluşuyorsa imalata o noktada müdahale etmek yine zorundadır. Çünkü ister proje ister uygulama denetim komisyonu olsun süreç tamamlandığında her bir ye kendi gözetimleri altında tüm proje ve uygulama çalışmalarının tamamlandığını, hiçbir aykırı detayın olmadığını, yaptığı incelemeler ve denetimlere bağlı kontrol sorumlusu olarak süreç tutanaklarını imzalamak, süreç mesuliyetini, proje ve çalışmada revize, tadilat, yenileme ve benzeri çalışmalar yapılana kadar taşımak zorundadır.

Uygulama denetim komisyonu, yapım faaliyetleri sürecinde proje ve ürün denetim komisyonları arasındaki organik bağı kurmaktadır. Fiziki şartlar göz önüne alındığında en zor ve yorucu sürecin takibinden sorumludur.

rn denetim komisyonu, iskân onayının verilmesine onay veren hazırladığı komisyon raporuyla tamamlanan çalışmanın kent kimliğine uygunluğunu, iskân aşamasına geçilebileceğini onaylamış bulunmaktadır. Ancak komisyon raporunda imar kanununda da geçen iskân sonrası iki yıllık gözetim süreci şerhi koymaktadır. İki yıllık gözetim süreci, tüm kabul işlemleri sonrası dosyası tamamlanmış ve ilgili idare ya da idarelerce arşivlenmiş ayrıca internet ortamında veri tabanında bilgileri girilmiş ve erişime açılmış üründe iskân sonrası aykırı çalışmaların yapılmasının nn kesmeyi hedeflemektedir.

Komisyon, kendi sürecinde yapılan tadilat projeleri ve bu projelerin ruhsatlarına ilişkin kent kimliği, bölge dokusu, sokak siluetini etkenlerini dikkate alarak uygulama ve proje denetim komisyonlarını bilgilendirmektedir. Tadilat projeleri kesinlikle P..K. bölgesel plan kararları dışında tasarlanamamakta, kararlar ile oluşan itilaf durumlarında P..K. kararlarına karşı geçersizliği kesin suretle kabul edilmektedir.

Her üç komisyonda kendi sorumluluk alanlarında kent kimliği temelinde proje, uygulama ve ürün çalışmalarını kontrol etmeye, onaylamaya ve reddetmeye yetkilidir.

Kamu yönetiminin ulusal planlama çalışmaları için oluşturduğu P.Ü.K.'na istinaden aynı Şekil ve formatta uygulayıcıları kontrol etme, yetkilendirme ve denetleme amacıyla Yetki ve Denetim Kurulu oluşturmaktadır. Y.D.K., plan yapmaya ve onaylamaya yetkili kurum ve kuruluşların yetkin, teknik ve belli mesleki disiplinlerdeki temsilcilerinden oluşmaktadır. Yetkilendirme ve denetim faaliyetleri, aynı Şekilde P.Ü.K. kararlarına istinaden ulusal, bölgesel, kent ölçeğinde ve yerel olarak devam etmekte P.Ü.K. kararları her zaman çalışmaların temelini ve dayanağını oluşturmaktadır. Y.D.K. planlama ekibiyle aynı doğrultuda fakat farklı görev sorumluluklarıyla çalışmaktadır. Ülke genelindeki uygulayıcı müteahhit firmaların yaptıkları çalışmaların ürün denetim komisyonu ile birlikte özellikle büyük ölçekli projelerde denetlenmesi, denetim raporlarına istinaden yaptırım uygulanması, cezai müeyyideler yansıtılması, firmaların sınıflandırmalarının yapılması, çalışma yetkilerinin sınıflar arası artırılması ya da azaltılması kurul görevlerindedir.

YAPDİS modeli ile kentleşme ve kentlileşme sürecinde yaşanan aksaklıklar ve geri dönüşü olmayan kimlik kayıpları kenti, kentliyi benliğinden uzaklaştırmakta geçmişten gelen ve o gün sahip olduğu birçok birikime zarar vermekte, geleceğe aktarılacak hatalar ve yanlışlar silsilesini sonucu olan atmosferin önüne geçmeye bilinçli toplum, korunan kent politikasını temasını işlemeyi hedeflemektedir.

YAPDİS ile kentin mevcut dokusu, yapısal estetik değerleri, çevresi ve içinde yaşayan toplumun her bir ferdi ile harmanlanmakta kentin kendi markasının oluşumu için artı bir çabaya gerek kalmadan kalitesi, markası, imajı ve bütün bunlar için gerekli olan kimliğini ortaya çıkarmayı birincil hedef haline getirmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada öneri sistem modeli olan Yapı Disiplini Sistemi ile imar faaliyetlerinin temeli olan mevzuat altlığı değerlendirilmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde 3194 sayılı imar kanunu, ilk sırada olmak üzere imar faaliyet adına yetki verilen büyükşehir belediye, il belediye ve il özel idarelerine ait yetki ve sorumluluk alanları incelenmiştir. 3194 sayılı kanununa göre planlama, uygulama ve denetim süreçleri karmaşık bir yapıya sahiptir. Plan yapma ve plan onaylamaya sahip birçok kurum sonucunda genel planlama konseptinden bahsedilememekte böylece yetkili her kurumun kentte kendi planlama ürünlerini Őekillendirme neticesi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca uygulama ve denetim süreçlerine ait zorunluluklar, yapılan uygulamalar

incelendiğinde sadece kağıt üzerinde kalmakta mevzuatta yer edinmesine karşın kimi zaman rant faktörü, kimi zaman yetersiz kontrol ve liyakat sahibi olmayan denetim yetkilileri, çoğu zamanda mevzuata aykırı dahi olsa siyasi ilişkiler sonucu yeterince karşılığını bulamamıştır.

İmar kanunu içeriğince planlama çalışmalarının ve çalışmalar sonucu alınacak kararların üst başlıkta toplanmaması, yetkili her kurumun kendi planını yapmaya ve çoğunlukla onaylamaya yetkili olması, sistemin denetim mekanizmasının gerektiği gibi işlememesinin temellerini nihayetinde sağlamaktadır. Ayrıca merkezi ve yerel yönetimlerin aynı sınırlar içerisinde yaşadığı yetki karmaşası, plan kararları sonucu yaşanan anlaşmazlıklar ve yargı süreçleri, sistemin mevzuat ayağının ne kadar zayıf ve yetersiz kaldığını gözler önüne sermektedir. YAPDİS'e göre imar kanunu kesinlikle tekrar ele alınmalı ve radikal değişiklikler barındırmalıdır. Yeni sisteme göre tüm planlama kararları, üst başlıkta organizasyon şemasından daha önce bahsedilen Planlama Üst Kurulu yetkisince yapılmalıdır. P.Ü.K. ile birlikte ulusal sınırlar içerisinde genel anlamda plan bütünlüğünden bahsedilmiştir. Nitekim P.Ü.K. kararlarıncı imar kanunu ülke genelinde önce bölgesel olarak imar bölgelerine göre daha sonrada her kentin kendine ait imar yasası oluşturularak faaliyetlerin devamı esasına göre yapılaşma çalışmalarının devam etmesi öngörülmüştür.

YAPDİS, kentsel gelişmenin en önemli etkenlerinden olan imar faaliyetlerinin yasal karşılığı ve başlangıcı olan mevzuat boyutunun tüm siyasi, rantsal, kişisel ve kurumsal çıkarların geri planda kaldığı, kentin, kentlinin ve önce bölgesel daha sonra ulusal ölçekte yapısal estetiğın, kent kimliğinin korunmasının ve gelişmesinin birincil olduğu model olmayı hedeflemiştir. Böylece başta imar kanununun daha sonra yerel yönetimlere imar faaliyetlerinde yetki veren diğer kanunların yeniden ele alınması sağlanmış olup mevzuatın kentsel, bölgesel ve ulusal olarak üç başlıkta yorumlanması ve oluşturulması planlanmıştır. YAPDİS modeline göre bu durum, özgünlüğün edinimi ile birlikte kent kimliğinin korunmasını da sağlamaktadır.

YAPDİS, uygulanması planlanan her türlü projeyi projelendirme aşamasında incelemeyi, uygulama öncesi ve sonrası denetlemeyi, iskân sonrası belli bir müddet denetimi sürdürmeyi, proje ürününün komşu yapılara, çevresine, bölgesine olan uyumunu, projenin asgari ihtiyacı olan altyapı, enerji ve benzeri ihtiyaçlarının bölgeye getireceği yükü dikkate almayı zorunlu kılmıştır. Bu sayede muhtelif herhangi bir projenin kendi içinde işlevsel olmasının yanında bölgeye olan kazanımları, yerelde ve kent ölçeğinde toplumsal rantın sağlanması, kentin kimlik değerlerine ve kentsel gelişimine katkıda bulunması çalışmanın küçük ölçekte fakat büyük başlıktaki önem arz eden hususlarındanır.

Kentlere özgü imar yasalarında özünde genel kabul görmüş yapım ve teknik zorunlukların tüm kentlerdeki yasaya ortak altlık oluşturacağı fakat daha sonra kentlerin kendi kimlik analizleri sonucu yasanın kente özgü Őekilleneceđi ve sonuēlanacađı bir çizginin gerekliliğini savunmaktadır. YAPDİS bu durumla birlikte her kentin kendi imar yasasının kentlerde öncelikle kent kimliğinin korunmasına daha sonra kentteki imar faaliyetlerinin doğal süreçlerini yönlendirici rol üstlenmesini planlamaktadır. Modele göre önce koruyan sonra planlayan ve yönlendiren kente özgü resmi yasa altlıkları, daha sonra kentlerdeki toprak değerlenme döngüsüne bağlı olarak oluşacak doğal ya da kamu yatırımlarınca artan yerel, bölgesel ve kentsel yapay değer artışlarını öngörmekte yalnız bireysel veya belli bir zümrenin aksine oluşacak rantı, toplumsal paylaşım temelinde-kamusal fayda gereğince programına alınmaktadır. İmar faaliyetlerindeki rantsal etkinin her kentin ölçeğine göre kent kimliğine doğrudan veya dolaylı olarak zarar veren birinci etki olduğuna savunan YAPDİS modeli, rantın günümüz Şartlarına bağlı bir Şekilde gelişen kentlerde ortaya çıkacağını kabul etmekte bunun değer dağılımının ve sonuēlarının temel prensiplerinin kentlerin kendi içinde yasal özgünlükleri çerçevesinde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Böylece sistem modeli, planlama kararları ve programlarına göre önce kent içinde, sonrasında kentsel kimlik sınıflandırmalara bağlı olarak bölgesel kent kimlik grubu içinde ve sonunda genel planlama başlığı sınırlarında ulusal yapı estetiğinin kazanılacağını ve geliştirileceğini programlamaktadır. Ulusal yapı estetiği ya da ulus yapısal estetiği hedefi, YAPDİS modelinin tüm plan ve programlarında nihai hedefinin sonucudur.

Kentlerin kendilerine özgü düzenlenecek imar anayasalarının değiştirilemez kimlik esaslarının olduğu, yapılması planlanan, projelendirilen ęalıřmaların ilgili idarelerinin üst yöneticilerinin kararlarına göre revize edilmesine olanak vermeyen, rantın doğal olarak değerlenme esaslarına göre elde edilse dahi toplumsal ęıkarlara göre dağılımın sağlandığı yani kamusal yararın gözetildiği, kent kimliğinin yerelde ve bölgesel olarak alt kimliklerden oluştuğu, yerelinde kendi için alt kimliklere göre dağılımı sonucu desteklendiği, adeta bir ışık kümesindeki her bir ışığın farklı renklerde olmasına rağmen bir arada sağladıkları renk kompozisyonu ve ahengi gibi projeyi kent kimliği çizgisinde tasarlayan ve savunan YAPDİS modeli, ulusal düzeydeki imar ęalıřmalarının tüm bileşenlerini barındırmakta ve imar başlığının her ayağını tasarlamaktadır.

Geçmişin birikimi sonucu kentlerde oluşan tüm doku ve değerlerin kentin benliğinde yer edinmesi, ekonomik kaygılar üzerine oturmadığı ve oturmuş olsaydı günümüze ulaşamayacağı aşıkârdır. Bu nedenle YAPDİS modeline göre imar felsefesi gereği, gelecekte

yapılacak ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verecek olan, kentin kimliğiyle ve çevresiyle uyumlu imar uygulamalarının yapısal estetik değerleri ölçüsünde kazanımlarını barındıran bugünün geleceğe geçmiş olacağını unutmamak gerekmektedir.

Kaynakça

AKDAĞ, Suzan Girginkaya, (2011), Yüksek Binaların Kent Silüetinin Etkisinin Değerlendirilmesi İçin CBS Tabanlı Bir Yöntem: Zincirlikuyu-Maslak Hattı Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü., F.B.E., İstanbul.

ATİK, Mehmet, (2014), Yenilenen Kentler, Dönüşen Kentliler: İstanbul-Zeytinburnu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

CANSEVER, Turgut, (2009), İslam'da Şehir ve Mimari, Timaş Yayınları, İstanbul.

CANSEVER, Turgut, (1998), İstanbul'u Anlamak, İz Yayıncılık, İstanbul.

ÇÖL, Şölen, (1998), Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DEMİR, Cüneyd, (2006), Kent Kimliği Geliştirme Sürecinde Mekânsal Model Tasarımı ve Kent Plancılarının Rolü, Planlama Dergisi, C:3, S:117, Ankara.

DEMİRSOY, Mustafa Sami, (2006), Kentsel Dönüşüm Projelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ILGIN, Candan, (1997), İstanbul Konut Mimari Kimliğinin Konut Örüntülerine Bağlı Değişimi ve Kent Kimliği ile Etkileşimi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İLGAR, Evren, (2008), Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

KARAGÜLER, Sema ve KORGAVUŞ, Bengi, (2014), Kent Kimliğinin Kent Peyzajı Üzerinde Oluşturduğu Etkiler, Silüetler, Görünümler ve Dengeleri, G.Ü. Fen Bil. Dergisi, C:2, S:2, Ankara.

KAYPAK, Şafak, (2010), Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:7, S:14, Antakya.

KELEŞ, Ruşen, YAVUZ, Fehmi ve GERAY, Cevat, (1973), Şehircilik Sorunları-Uygulama ve Politika, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

SUHER, Hande, (1995), Kent Kimliğine Etkili Yasa Uygulamaları, Mimari ve Kentsel Çevrede Kalite Arayışları Sempozyumu, İstanbul.

TANYELİ, Uğur ve YÜCEL, Atilla, (2007), Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar, Garanti Bankası Yayınları, İstanbul.

TİRYAKİ, Muhammed Esad, (2014), Turgut Cansever'de Şehircilik ve Planlama Düşüncesi, İnsan ve Toplum Dergisi, C:4, S:7, İstanbul.

TÜRKMEN, Abdullah, (2017), 'Kent Kimliğinde Yapısal Estetiğin Mevzuattaki Karşılığı, Uygulama Esasları, Denetimi ve Öneri Sistem Modeli' Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, S.B.E., İstanbul.

http://wownturkey.com/t.php?p=/tr697/Burc_onalti_dokuz_siluet.jpg, İstanbul siluetindeki gerçek, (Erişim tarihi: 04.04.2017)